

במאי עסקינן

הצעת הדברים בענין החיבור 'פשוטו של מקרא',
לאור הדברים שנשמעו מפי רבותינו גדולי התורה שליט"א

אחד הרבנים שליט"א

דברי תורה ללמד יצאו

דבר פשוט ויסודי אצל כל יהודי בכל הדורות, שהתורה הקדושה היא ספר לימוד ומוסר השכל, "להורותם", וכאשר התורה האריכה בסיפורי עבדי אבות הוא משום ש"יפה שיחתם של עבדי אבות", ויש בזה לימוד לדורות. וכנ"ל כל סיפורי התורה, וכל מילות התורה - כולם ללמד יצאו.

כל מי שתפס רח"ל את התורה כספר היסטורי או כספר סיפורים בעלמא, יצא מכלל ישראל. [ויעזר] להרמב"ם בפירה"מ ריש פרק י' היסוד השמיני].

והדברים אמורים על כל חלקי התורה: הפשט והדרש, הרמז והסוד. בכל הדרכים התורה באה להורות ארחות חיים. זהו פשוטו של מקרא, מדרשו של מקרא, רמזיו וסודותיו.

כה לימדונו חז"ל, (הובא ברש"י שלהי פרשת חיי שרה): "אמר רבי חייא בר אבא, למה נמנו שנותיו של ישמעאל? כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב. משנותיו של ישמעאל למדנו, ששימש יעקב בבית עבר י"ד שנה" וכו'. (ראה עוד רשב"ם בראשית ה, ל"א כעין זה).

כך כתב המלבי"ם בשער ספרו: "שלא נמצא מאמר ריק מרעיון נשגב". ואכן, דברים אלו פשוטים ויסודיים, ואין צורך להאריך בהם כלל.

אופי החיבור 'פשוטו של מקרא'

קצת נבחן את החיבור 'פשוטו של מקרא'.

על מטרת החיבור, כתבו המו"ל בפרסום הרשמי של החיבור:

"יצירת מופת ייחודית מסוגה... שעובדו בלשון צחה ונגישה לבני דורנו, והוגשו כשולחן ערוך ומוכן לפני המבקש ללמוד ולהכיר את התורה הקדושה שבכתב, מילה במילה, פסוק אחר פסוק, ענין ורדף ענין, דבר דבור על אופניו בשלמות. "המעיינים והלומדים בספר מתקשים להסביר או להגדיר... פסוקי התורה המוכרים מימי הינקות כמו

האירו להם באור חדש, בהיר וזך, הלא הוא אור הפשט".

ואכן החיבור נושא את השם "פשוטו של מקרא", ומציב את המדור תחת הפסוקים, כאשר פירש"י נדחק הצידה. ומעת לעת - כאשר יראה לנכון - הוא מביא מפירוש רש"י בתוך החיבור. [החיבור גם בוחר מתי לציין את רש"י כמקור, ומתי לא - גם כאשר הפירוש הוא פירוש רש"י].

כי אכן, כפי שכתבו בעצמם - החיבור בא להיות "שולחן ערוך ומוכן", ולא כתוספת וכדו'. וכמו כן, אינו בנוי על הפירוש הישן נושן המוכר "מימות הינקות" פירוש רש"י, אלא הוא בא להציע פירוש ב"אור חדש".

גם בהקדמה לספר, כותבים המו"ל: "הצגנו בפני הלומד את כל 'לב' התוכן הנצרך להבנת פסוקי המקרא". נחזור שוב במטותא: "כל 'לב' התוכן הנצרך להבנת פסוקי המקרא".

בדיקה קלה בשטח, תגלה שהמטרה הושגה. הספר המנוקד זכה להצלחה יוצאת דופן, והודפס שוב ושוב בכמה מהדורות וכמה פורמטים - כאשר לדאבון לב, החיבור התפשט כ"פירוש פשט" על התורה הקדושה, ומפיו יגנו לומדים ומלמדים בחוגים רבים.

לאור זאת, ראשי המכון מרשים לעצמם לטפוח על שכמם, וכך כתבו בפרסום הנ"ל:

"החיבורים הללו שינו את ארון הספרים היהודי בדור האחרון, והפכו לנכסי צאן ברזל בבתי הכנסיות ובתי המדרשות ולספרי חובה כמעט בכל בית בישראל. אין מי שלא שמע עליהם, אין לומד שלא נעזר בהם".

"כרצה נראה, אשר הייתה צריכה להחריד לב כל שומע"

אם הדברים היו מסתיימים בכך, גם כן היה עלינו להרים קול זעקה מרה, מתרי טעמי.

אל"ף, היומרה להכריע בין הפשטים. כאשר בני דורנו העושים

עבודתם לפי שכר שעת, באים להכריע בין הרים רמים הם המה הראשונים כמלאכים, ולקבוע מהו 'פשוטו' באמיתה של התורה הקדושה.

בי"ת, עזות המצח שלא לבסס את הפירוש על פירוש רש"י, אשר התקבל בכל הדורות כ"הפירוש" על התורה, ואשר הוא הפירוש היחיד אשר נפסק בשו"ע סי' רפ"ה שיצאים בו דין אמירת שנים מקרא ואחד תרגום.

ואין צורך להאריך בדברים אלו, כאשר מדובר בקוראים "המבינים בעם" האמונים על היסודות הפשוטים ועל הדרך המסורה. וכבר התפרסם מכתבם של רבותינו הגדולים מרנן האבי עזרי והגרי"ש זיע"א:

"הנה לא אוכל לעבור על זה, שלא להתריע בשער בת רבים, על מה שמרשים לעצמם מחברים בני זמננו, להדפיס ליקוט פירושים כפי הכרעת שכלם, כמו פירושים על החומש והש"ס, כמו רש"י, ומציינים למטה שזה לקחו מפירוש ראשון זה, וזה לקחו מפירוש ראשון אחר".

"הנה, בדורנו דור היתום, להכריע כפי קטנות דעתם בפירושי הראשונים דלא כרש"י, כפי שכל המחבר, וגם מכניסים שם מפירושי האחרונים כפי הכרעת שכל המחבר מה ללקט, וקובעים שזהו פשוטו של דבר, דלא כרש"י, וזהו המומלץ ללמוד לתלמידים, והיא פרצה נוראה, אשר הייתה צריכה להחריד לב כל שומע, כי אחריתה מי ישרונה".

אלא שבעיות אלו מתגמדות מול המגמה הניכרת בספר, כאשר הקורא מקבל רושם ברור כיצד הוא תופס את "פשט התורה", וכיצד הוא תופס את "ספר התורה" בעצמו.

הדברים לא ייאמנו ומזעזעים כל לב. שמענו מעד נאמן שאמר לו אחד מגדולי הדור שליט"א, שכאשר רואים את החורבן הגדול בחיבור לא ייאמן שאנשים חרדים התכוונו למה שעשו! אך לדאבוננו אלו הדברים, וכדלהלן.

דעת בעלי בתים

הרושם שמקבל הקורא מהספר,

מתחילתו ועד סופו, שהוא אמן על תפיסה כאילו ה"פשט" פירושו - ללמוד "בגובה העיניים". וכביכול "פשוטו" הוא ללמוד "לבד, לבד", איך שילד מסתכל על דברים.

ובכלל זה: בלי להסתמך על פירושי חז"ל וראשונים כמלאכים, בלי לייסד הדברים על אדני הרוממות והמצוות. אלא ללמוד כדעת בעלי בתים.

ומשכך, נעשתה עבודת נמלים "למצוא" כל פעם את הפשט המתקבל ביותר על לב ההמון, במסגרת "הפשט והמוכר מחיי היומיום". אם לא מצא בראשונים, חיפש באחרונים. היכן שלא מצא פשט פרוחו כלל, פשוט לא התייחס לעניין..

להוציא מליבם של בעלי תפיסה כזאת, כתב האבן עזרא - אשר כל פירושו הוא דרך הפשט - בהקדמתו בין הדברים:

"זאת דרך הצדוקים... כל איש כרצונו יפרש הפסוקים... ואיך יסמכו במצוות על דעתם... בעבור שלא תמצא בתורה מצווה אחת בכל צרכיה מבוארה... וזה לנו האות שסמך משה על תורה שבעל פה... כי אין הפרש בין התורות ומידי אבותינו שתיהן לנו מסורות".

החיבור כסדר בוחר בפירושים כאלו שאין בהם נתינת טעם של מצווה ומעלה, של רוממות הרוח ולימוד לדורות, או של נס וכו'. הדברים ניתנים לבדיקה וכל מי שיחפש ימצא לאורך כל הספר בתמידיות.

ואכן תלמידי חכמים שליט"א שנתבקשו ע"י גדולי התורה שליט"א לבדוק את החיבור, חזרו בפנים נפולות, כאשר המגמה הנ"ל היא שיטתית לאורך בכל החיבור. אחד מגדולי הדור שליט"א שעבר על החיבור התבטא ש"בכל דף יש בעיה". ולפני שנביא את הדוגמאות, נקדים הבהרה קצרה בראשית הדברים:

המאמר הבא לא בא להקיף את הבעייתיות הקיימת בחיבור 'פשוטו של מקרא', אלא רק לתת הצצה קלה לחיבור, כדי לשבר את הקורא על מגמת החיבור כולו ולהראות את החורבן הגדול שיש בו.

נעשתה השתדלות לקצר בדוגמאות, כדי שלא לטמטם את ליבנו. אולם ההכרח לא יגונה, ונישא אפוא תפילה שלא יבוא מכשול והשפעה רעה על ידנו - בבחינת "איירי דמריד למיפלא, לא בלי". הדוגמאות מפרשת בראשית, כבר התפרסמו מפה לאוזן עם פרוץ הפולמוס. המטרה בהבאת דוגמאות נוספות מהפרשות הבאות, הם להראות כי מדובר במגמה שיטתית לאורך כל החיבור. וכדי שלא להלאת את הקורא, הבאנו מספר מועט של דוגמאות בקיצור נמרץ.

פרשת חיי שרה לדוגמא

החיבור מלהטט בין הראשונים, כאשר בכל מקום הוא בוחר בפשט ה"מסתדר" עם הפשט הגשמי. ופעמים לצורך כך הוא אף מחדש מעצמו, או שמביא מקורות לדברים בלתי מדויקים. ניקח לדוגמא את פרשת חיי שרה, ברפרוף מהיר. "ויצא יצחק לשוח בשדה" - רש"י והתרגום מפרשים פשט מלשון תפילה, כמו "ישפוך שיחו". החיבור קובע פשט כהראשונים האחרים שפירשו שיצא בין השיחים. ופירוש רש"י מביא כדרש בעלמא. "ואנוכי פניתי הבית" - הכתוב לא מפרש להדיא ממה פינה הבית, ואכן צריך לדעת ממה פינה הבית? והביא רש"י מרז"ל שפינה מעבודת כוכבים. החיבור בוחר בפשט שפינה הבית ועשה להם מקום בעלמא, ואת

פירש"י מביא כדרש בעלמא. "ותפול מעל הגמל" - מפרש הרשב"ם שהוא משום צניעות וקדושה, וכדברי הגמ' בפסחים שלגבי גמל הוא מרכב ולא מושב וכ', ולכן לא היה זה צנוע שרבקה תרכב. בחיבור נקטו שהוא דרך ארץ בעלמא, ומשום כבוד וענווה, שלא יהא הוא הולך והיא רוכבת. "פילגש" - הנה לגבי פילגש יש נדון מה גדרה ההלכתי, ואכן רש"י עה"ת הביא שנשים בכתובה פילגש בלא כתובה. בחיבור כתבו שהיא מעין שפחה, והשמיטו הגדר ההלכתי שהביא רש"י. ובכך חוזר על עצמו המסר, כביכול מדובר בתרבות בעלמא ולא בהלכתא גבירתא.

הניסים המוזכרים ברש"י, אינם מוזכרים בחיבור: כך לגבי מה שעלו המים לקראתה, [כאשר הם מפרשים טעם מה ש"וירץ העבד לקראתה" שאחרת לא יהיה לו סיבה לבחור ברבקה...]. כך לגבי קפיצת הדרך של אליעזר. כך לגבי הנס של שרה ורבקה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל". במקום זאת עמעמו את הדבר, וכתבו שראה יצחק ברבקה "דברים טובים" כמו בשרה. ואכן, בפסוק "ויספר העבד", אשר פירש רש"י "גלה לו נסים שנעשו לו". לא עשו עורכי החיבור מה שעשה אליעזר, והשמיטו את דברי רש"י שם. והמוסר השכל המובא ברש"י ומחז"ל, גם כן אינו מובא בחיבור: כך לגבי מה שהיו גמלי אברהם

זמומים, מפני הגזל. כך לגבי מה שאברהם לא חפץ להשיא בנו לבת אליעזר, מפני שהוא ארור. כך לגבי מות אברהם "בשיבה טובה", שזכה ועשה ישמעאל תשובה וזוהי השיבה הטובה. "וירץ לבן החוצה" - פירש רש"י שרשע היה ונתן עיניו בממון. האור החיים פירש להיפך, שצדק לבן כיון שחשד את אליעזר. החיבור בוחר פשט שלישי "פרווה", בלי מוסר השכל לכאן או לכאן - שבא להכניסו כי אליעזר היה נכבד, וירץ להראות לו ידידות.

נתינת טעם שלא לשם חצווה

כל זאת גם במקרים שגם לשיטת עמי הארצות אין ראייה מ"הכתוב" לכאן ולכאן, גם בזה בוחר בפשט הגשמי. ולדוגמא בנתינת הטעם, אשר הכתוב אינו מתייחס להדיא "מדוע" נעשה הדבר, גם בזה יבחרו את הפשט הכי פחות רוחני. בפרשת וירא כתוב שאברהם "יושב פתח האהל כחום היום". ומפרש רש"י שחיפש אורחים. החיבור בוחר להביא את פירוש הרמב"ן שישב בפתח להתקרר מחום היום. אולם את שלהי דברי הרמב"ן "והזכיר זה להודיע שלא היה מתכוון לנבואה, לא נופל על פניו ולא מתפלל ואף על פי כן באה אליו המראה הזאת" - את המוסר השכל שבזה, בגדלות אע"ה, השמיטו.

דוגמא נוספת: "איה שרה אשתך ויאמר הנה באוהל" - רש"י והרד"ק ועוד מפרשים שצנועה היתה. יש המפרשים על פי דברי חז"ל, שהוא משום הנס שחזר להיות לה אורח כנשים.

בחיבור בחרו בפשט שלישי, שאין בו לא מצווה ולא נס, שהסיבה ששרה היה באהל שלא הסתובבה, היות שהיה קשה לה שלא היו לה ילדים. ומה שנלמד מזה, שאדרכה אילולי בושתה, היה מן הראוי שתתראה! וכנהנה כסדר.

[ישנם מקומות, אשר אדרכה לפי הכתוב במפורש או לפי סדר המקרא - מוכח שהיה נס, והם בחרו הפירוש שאינו תופס דרך נס. כך בפרשת חיי שרה "ותמלא כדה ותעל", ובסמוך הביא רש"י שעלו המים לקראתה, וכתב הרמב"ן שהוא מדלא כתיב "ותשאב" אלא "ותעל". לא הביאו כן בחיבור.

כך לגבי סדר הדברים בנתינת הצמידים לרבקה, מה היה קודם הנתינה או שאלת "מי את". אשר רש"י מפרש המקרא לפי הסדר הכתוב, שנתן הצמידים ואח"כ שאל בת מי את, ומפרש רש"י שסמך אליעזר על זכותו של אברהם. בחיבור הביאו הפירוש להיפך.

והצד השווה, שנמנעו מלפרש שהיה נס או שהיתה סייעתא דשמיא מיוחדת. ואגב, בשתי הדוגמאות הנ"ל, כתבו הראשונים (רש"י גבי שאלת "מי את", והרמב"ן גבי "ותעל") - שלא סיפר אליעזר הדבר ללבן ובתואל, שחשש ש"לא יאמינו" לו. וד"ל.]

מה בכלל "ליישר מעקשים וליישב אין ספור פסוקים"

המהלך השיטתי של פירוש התורה "בגובה העיניים", והשמטת המסרים של המצוות והמעלות, רוממות האבות והניסים - יש בו להציג את התורה הקדושה כספר סיפורים וספר היסטוריה, רח"ל.

ואין הטענה רק כלפי הפירושים עצמם, אלא גם את המדרשים שראה רש"י לנכון לשלב בפירושו כ"מדרש אגדה" - הרי זו עוולה נוראית שלא הביאו.

והטענה היא גם לשיטתם, שהלוא לפעמים, כאשר ראו לנכון, הובאו גם הובאו בחיבור מדרשים מחז"ל. ולא רק מדרשים, אלא גם מספרי הסוד הזוהר הקדוש כתבי הארז"ל וכו' וכו'.

השאלה נזעקת: כל שהחיבור מוגש כ"שולחן ערוך" המתמצא את "לב העניין של הבנת התורה", מה פרצו פרץ להשמיט דברי האגדה

"אפשר ללמוד לאו דווקא ממה שכתוב, אלא גם ממה שלא כתוב"

המקומות דלא קאי על מלך המשיח, מ"מ יש לו פסוק אחר ששם רמזו מלך המשיח. וכן בתחיית המתים, בשכר ועונש. בנצחיות התורה וכדומה. "מה שאין כן ה"ביאור" ספ"ל לו דרך משל, כי במקום שרש"י מפרש שהכוונה למלך המשיח, הוא מביא את פירוש הרמב"ן, ובמקום שהרמב"ן מפרש כי כאן רמזו מלך המשיח, הוא מפרש ברש"י או כראב"ע".

(עובדות והנהגות לבית בריסק חלק ד עמ' קפב).

הנמשל העולה לעינינו, אינו לגבי משיח שב"ה הוזכר בספר בפרשת ויחי: הנמשל הוא שבכות ה"לא כתוב" והלוליינות בין פשטי הראשונים, הגישו בפני הקוראים את פירוש התורה ב"אור חדש" כלשונם. ואכן, הלומד חומש רש"י כ"בימי הינקות" מחד, והלומד חומש עם החיבור מאידך - יוצאים עם שתי "פרשיות" שונות. וכבר פורסם כיצד הגדיר זאת מנהל ת"ת: "הלומד רואה כאן אברהם אבינו חדש, שרה אמנו חדשה, יצחק אבינו חדש".

"שא"ל להגאון רבי ירוחם יהודה לייב פרלאמן זצוק"ל, הנודע בישראל בשמו "הגדול ממינסק" - מה פסול מצאו ב"ביאור", פירושו של המשכיל מ. מ. מדעס, כאשר לא נמצאו בו כל דברי תורה כפירה ומינות, ואין בו דבר הסותר פניה מפינות הדת. "וענה הגדול ממינסק כמתק לשונו: אמת כי לא נמצאה כפירה מפורשת בדברי ה"ביאור". ואולם, את הכפירה אפשר ללמוד לאו דווקא ממה שכתוב, אלא גם ממה שלא כתוב...

"דהנה לדוגמא, כתבו מפרשי התורה שמשיח רמזו בפסוק "לא יסור שבט מיהודה... עד כי יבוא שי"ה". אך באמת לא כל מפרשי התורה פירשו כן, כי רש"י פירש ש"שי"ה" הוא מלך המשיח, ורמב"ן מפרש בעניין אחר. "אמנם גם לפי הרמב"ן שפירש בעניין אחר, מ"מ רמזו המשיח בפסוק אחר שבתורה, ויפרש את הפסוק "ויחי בישורון מלך" על מלך המשיח, הגם שרש"י שם מפרשו בעניין אחר. וגם האבן עזרא שמפרש בשני

שרש"י הביאם, וכי הם אינם "לב התוכן הנצרך להבנת התורה"? אחד מעורכי הספר פרסם לאור הסערה, אחרי חג הסוכות האחרון מכתב פומבי. שם הוא מונה את מטרות הספר לפי שיטתם, בין הדברים הוא מציין את המטרה הבאה: "להוסיף הקדמות, סיכומים וקטעי פתיחה והנחייה בין פרשיות ופסוקי התורה, למען ידע הלומד מאין בא ולאן הוא הולך, וישיב להבין לא רק את פשוטו של כל מקרא כשנעצמו, אלא גם את סדר ופשוט העניין כולו; באיזה הקשר נאמרה פרשה פלונית כאן, והיכן אנו עומדים מצד סדר הדברים שם. ואגב כן יישר מעקשים וליישב אין ספור פסוקים הנראים לעיני הלומד הממוצע כחוזרים על עצמם או כמקדימים את המאוחר ועוד".

והשאלה שוב נשאלת: מי שני עליהם מדרשי חז"ל, יותר מההקדמות והפתיחות תוצר המכון? האם מעלים הם על דל מחשבתם שמדרשי חז"ל, אין בהם "ליישר מעקשים וליישב אין ספור פסוקים"? האם רז"ל לא החכימונו "למען ידע הלומד מאין בא ולאן הוא הולך"? אתמהה ואילילה.

מדרשים מפורסמים שגדלו והתגדלו עליהם דורות של יהודים, הושמטו מהחיבור. כמו המדרש בפרשת וירא על הפסוק "ויהי כבוא אברהם מצרימה", ששרי היתה בתיבה; אשר כל ילד זוכר. ואילו לומדי החיבור לא זוכים לאורו, כיון שבחיבור כתבו להיפך מחז"ל, ששרה כן באה עם אברהם מצרימה, וכך ראוה המצרים. [והגם שלשיטתם, הלא "הכתוב" של כבוא אברהם, מוכיח כחז"ל].

כל המדרשים מעין זה אינם שייכים ל"שולחן ערוך של הבנת התורה"?

השמטת רוממות לימוד התורה

וכך לאורך חמשת כרכי החיבור, אשר "אין לומד שלא נעזר בהם", מושמטים הרבה מיסודות היהדות ועקרונות חיינו. גם הטרימינולוגיה שהשתמשו בו לפעמים בדברים על התורה"ק, לקוחה מהמשכילים והאקדמאים, כאשר יראו דקי האבחנה.

הנה השמטות לדוגמא ברוממות לימוד התורה:

בשלהי פרשת תולדות מביא רש"י דברי חז"ל שנטמן יעקב בבית עבר י"ד שנים, ולא נענש עליהם - בזכות התורה. רש"י חוזר על כך כמדומה

התורה על פי חז"ל

ע"כ. וכ"כ הראשונים שם.

ובאשר לדברי הרמב"ם ^(א, יז) המוקשים, שמשמע על פניו מדבריו שדין תורה בארבעים ממש, ורק רבנן בצרו חדא - כבר כתב הכס"מ שם לעיקר, כי כוונת הרמב"ם שדין תורה בארבעים חסר אחת, יעו"ש.

בחיבור העתיקו תחילה את דברי הרמב"ם, ומדבריהם איך שהעתיקו - משמע ארבעים ממש. כך גם במדור המקוצר שלהם "מקרא מלא". ורק אחרי כן, הביאו שרבותינו דרשו ארבעים חסר אחת.

הרושם הניתן הוא כביכול הפסוק מתפרש תחילה שלא כדברי רז"ל, וכאילו הרמב"ם אינו משועבד לחז"ל. ד' ירחם. [ראה להכס"מ שם בתחילה, כתב שאם נאמר שהרמב"ם סבר שהוא מדרכנן, אי"ז אלא משום שסבר שהוא אסמכתא].

וראה להרמב"ם בפתיחתו למו"נ: "ואני משביע באלוקי ית', כל מי שיקרא מאמרי זה שלא יפרש ממנו אפילו דבר אחד, ולא יבאר ממנו לזולתו - אלא מה שהוא מבואר מפורש בדברי מי שקדמני מחכמי תורתנו הידועים. אמנם מה שיבין ממנו ממה שלא אמרו זולתי מחכמינו וכו', אפשר שיהיה מה שהבינו מדברי חילוף מה שרצינו וכו', ע"כ.

[מיותר להתייחס לטענה האומרת, שהלוא ראינו למחברים שכתבו פשטים מדיליהו וכו'. ראשית לכל צריך להשמיע בקול ברור, כי לא יעלה על הדעת להסיק משום קושיא שבעולם כביכול יש לנו הרשות לחלוק על רז"ל.

ולגופו של עניין, הראשונים והאחרונים שכתבו פשטים משלהם, באו להוסיף פשטים על דברי רז"ל הברורים, כי שבעים פנים לתורה וכו', ו"כפטיש יפוצץ סלע" - דברי תורה מתחלקים לכמה טעמים וכו'. וכאשר הדגישו חלק ממחברים עצמם שוב ושוב.

עולם אחר לגמרי, הוא כאשר מדובר בחיבור שאינו ספר חידושים, אלא ספר ליקוט מדברי הקדמונים, ואשר הוא בא להיות "שולחן ערוך להבנת הנקרא" ולהגיש את "פשוטו של מקרא", שבוה הכרח פשוט וברור להיצמד לדברי חז"ל.

הדברים אמורים גם למקומות שהביאו מפשטי האחרונים, על פני פשטי הראשונים. זאת בעוד האחרונים עצמם לא העמידו דבריהם, אלא כפנים נוספות מהשבעים פנים, ולא חלילה לחלוק. והדברים פשוטים וברורים וידועים, ולא נצרכנו אלא כנגד המתעקשים].

פרק נפרד היה ראוי לייחד על היחס של החיבור לדברי חז"ל הקדושים. הדברים באים לידי ביטוי, לא רק בהשמטת דברי חז"ל - אלא גם במקרים שהביאו כיצד הביאו.

להלן נביא שתי דוגמאות מפרשת כי תצא ^(פרק כה), כיצד אינם מביאים וכיצד כן מביאים - מדברי רז"ל הקדושים, כדי ללמוד על גישת החיבור למעתיקי השמועה.

כתוב בפסוק "והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת". ובגמ' ביבמות ^(כד, א): "אמר רבא, אע"ג דבכל התורה כולה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, הכא אתאי גזרה שוה אפיקתיה מפשטיה לגמרי". והיינו, דהבכור לא קאי על הבן הבכור שתלד היבמה, אלא על האח הבכור של המת, וכפירש"י והראשונים.

וכדברי חז"ל מפרש רש"י עה"ת. לצד זאת, הרמב"ן ורבינו בחי' על הפסוק, הביאו את דרשת רז"ל, וכתבו שהפשוט בפסוק הוא על דרך הסוד, בבכור הנולד ליבמה, יעו"ש. גם הגרש"ר הירש שהביא את דברי חז"ל, מדגיש שעיקר התוכן כדברי חז"ל, ומאריך עוד על דרך הרעיון כעין דברי הראשונים.

בחיבור הביאו דברי הראשונים הללו, וביארו דבריהם הקצרים כיד השם הטובה עליהם, כשהם מציינים שלוש מקורות אלו: הרמב"ן, רבינו בחי' וכן הרש"ר הירש. ומדברי רז"ל הם מתעלמים לחלוטין.

[ובאותו עניין של מצוות יבום, בפרשת וישב במעשה היבום של בני יהודה, כתבים בחיבור שהיבום היה "מנהג קדום", כביכול מדובר באיזה תרבות היסטורית. ומביאים כמקור את הרמב"ן והאברבנאל.

המעין במקורות הדברים, יראה את לשון הרמב"ן: "הענין סוד גדול מסודות התורה בתולדת האדם, וניכר הוא לעיני רואים אשר נתן להם השם עינים לראות ואזנים לשמוע. והיו החכמים הקדמונים קודם התורה יודעים כי יש תועלת גדולה ביבום האח" וכו'.

גם האברבנאל כתב כי הקדמונים עשו זאת על פי סוד העניין: "והנה בימים הקדמונים היתה מצוה יבום נוהג בבני נח לכוונה מבוארת בדברי רז"ל". ואילו בחיבור באבחת קולמוס, השמיטו את ערך וסוד העניין, והפכו זאת למנהג בעלמא. ה"י].

דוגמא נוספת: בפסוק "ארבעים יכנו", ז"ל קרי בי רב' הוא - דברי המשנה במכות ^(כב, א), שאינו אלא ארבעים חסר אחת. ופירש"י שם: הכי קאמר, מנין הסוכם הארבעים - חשבון המשלים סכום של ארבעים, שגורם לקרות אחריו ארבעים והיינו שלשים ותשע,

וחז"ל, שאם היה בשמים היו צריכים לעלות אחריה. וזה יסוד האומה, שאנו עבדי המקום בכל לבבנו ובכל נפשנו, ואעפ"כ הושמט בחיבור.

בפרשת האזינו "יערף כמטר לקח", לא כתבו דברי רש"י שהתורה היא חיים לעולם כמטר, וכמו שכתוב על התורה"ק "כי הוא חייד", ואנו חוזרים על כך מידי ערב בברכות קר"ש "כי הם חיינו" - אלא מעצמו את המסר וכתבו רק שיש בזה "תועלת ראויה וטובה".

< המשך בעמ' 20

בתורה הביאו בסוגריים, רק כסעיף ב"מנוחת הגוף" שנח כל כך, שלא יצא לעבוד בשדה, אלא יכול היה למד. אפשר שלא לקרוע קריעה עד הלב? ! בריש פרשת בחוקותי "אם בחוקותי תלכו" פירש"י שתהיו עמלים בתורה. ולקמן מינה ^(כד, טז) כתב רש"י שבע עבירות, עבירה גוררת עבירה, מ"לא למד" עד "כופר בעיקר". יסודי היהדות ממש. הכל הושמט בחיבור.

בפרשת נצבים על הפסוק "לא בשמים היא" כתבו שלימוד התורה היא דבר אפשרי, לא הביאו דברי רש"י

שלוש פעמים. בחיבור הדבר הושמט כל הפעמים.

בפרשת ויחי "יששכר חמור גרם" וגו', פירש רש"י, "סובל עול תורה כחמור וכחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית, ויט שכמו לסבול עול תורה, ולפסוק לישראל הוראות של תורה על ידי מאתים ראשי סנהדראות".

תחת זאת הביאו בחיבור את הפשוט שיששכר העדיף לא לנסוע למרחקים באניות כמו זבולון ועבד בשדה. את דברי חז"ל שיששכר עסק

ב

ט' במרחשון תשפ"ב אבד חסיד מן הארץ. ואם גם בחייו ידענו להכיר באישיותו היחודית של סבא בפרטים כה רבים, הרי שלאחר פטירתו, בהתבוננות בדמותו המופלאה הרב גוונית, נוכחנו להבין שיחיד במינו היה גם בדור שעבר - אליו היה שייך.

השורות הבאות נוגעות בשולי מסכת חיי תורה, רוח וגבורה של מאה שנים ושלשה חודשים, כולם רצופים הכנה לעולם שכולו טוב. כבר בראשית שנות החמישים לחייו רשם צוואה, שהמסר שלה הוא אחד: "בכל עת עליו להכין את עצמו לתת דין וחשבון". זו הייתה תמצית חייו, כאשר גם התמחותו ברפואה ומסירותו הנודעת לחולי ישראל נחצבו מתוך חיי הרוח שהקיפו את כל אישיותו.

עובדות אחדות שמופיעות כאן, כפי קוצר היריעה, מנסות לשקף צללים מדמותו המיוחדת, למען ניקח איתנו בבחינת "והחי יתן אל ליבו". פעילותו המדהימה - בעוז ובתושיה, בהיקף בלתי נתפס - להצלת נפשות בימי השואה (שרשמים ממנה נשתמרו בכתובים, כמו בספר 'אחד מעיר' ובמוסף 'תצפית' של הפלס פסח תשע"ט) תופסת את מירב תשומת הלב, אולם בעינינו חזינו כי היה זה אך פרק אחד, בלתי נפרד, בחייו הגדולים. העובדות והסיפורים שנשמעו אחר מיטתו, הם כאלו שרגילים להישמע על גדולי ישראל. שבעים ושמונה שנים בדיוק חלפו, מאז חתמו רבני שבדיה ודנמרק על מכתבם הנרגש - המתפרסם כאן בפרסום ראשון - בו הכתירוהו ל"חבר", ונשאו תפילה "יהיה דוד לכל דרכיו משכיל וד' עמו". כהיום הזה, אחרי אריכות ימיו ושנותיו, ניתן לקרוא עליו "יהיה דוד לכל דרכיו משכיל וד' עמו"...

אשרי מי שעמלו בתורה

תלמיד חכם מובהק היה, בהבנה ובידיעה. רוב עיתותיו היו בלימוד התורה. כל צאצאיו ידעו שכשמבקרים אצלו מוקדש הזמן ללימוד תורה ושמחה עבורו זהו דיבור בלימוד. אחרים הכירו את ידיעותיו מתוך חידות מיוחדות שהיו שגורות בפיו על ידיעות בחדרי תורה. בכל תחנות חייו, וגם בתוך כדי עסקו ברפואת חולי ישראל, הייתה שקיעתו בתורה. "הוא לומד שעות לפני העבודה ושעות לאחריה", העיד בו באחת השמחות המשגית הגר"ש וולבה זצ"ל. בקופנהגן, ערש הולדתו, כידוע שלא היו ישיבות. בהיותו צעיר לימים, הייתה לו קביעות של חברותא עם הגאון רבי בנימין זאב יעקובזון זצ"ל, שהגיע מגרמניה לדנמרק בשנת תרצ"ד. מלבד היותו ממשותפי השיעור הקבוע שמסר רבי בנימין זאב זצ"ל לפני תפילת שחרית, אחר הצהריים למדו בחברותא. לפי מה שנשמע מפיו, וכן מעדות בניו של הגרבי"ז יעקובזון זצ"ל, הייתה תקופה - כפי הנראה לאחר הבריחה - שבה הם למדו בחברותא לפנות בוקר.

בשנים הראשונות בארץ ישראל היה לו חברותא בשם רבי שלום זילבר זצ"ל. בני משפחת זילבר מספרים כי סבם, מפליטי השואה, תלמיד מובהק של האדמו"ר מבעלז זצוק"ל, קבע את משכנו בראשון לציון ושם נאלץ לעבוד למחיתו כנגן בעירייה. ר' דוד שהיה שכנו קבע עמו חברותא, ונדהם לגלות כי מדובר בת"ח. מאז היה קורא לו "מורי ורבי" ואף נועץ בו בשאלותיו. מתוך כך התפרסם ונודע טיבו

זכרון להולכים

החבר רבי דוד בונם סומפולינסקי זצ"ל - שלושים להסתלקותו

משכיל לדוד

של רבי שלום בקרב השכנים, שהתפלאו למראה הפרופסור שלומד עם גנן של העירייה...

חברותא נוסף בימות חול ובשבתות היה הגאון רבי יעקב צבי לוי זצ"ל, שעבד ביקב בראשל"צ והיה בקי בש"ס וצדיק גדול. הם למדו עשרות שנים ביחד והיו ידידי נפש. בהזדמנות סיפר סבא לנכדיו של ר' יעקב צבי, שיום אחד כשהגיע סבם ללמוד עמו הופתע למצוא את ר' דוד מטייל עם רעייתו. היתכן, החברותא מטייל במקום ללמוד, היה זה בלתי נתפס. רק לאחר כמה שעות נודע, שלסומפולינסקי נולד תינוק למזל טוב.

וכה סיפר הגאון רבי יהודה דוד וולפא שליט"א, רב העיר ראשל"צ: בשיעור שמסרתי בלילות שבת ב'מנחת חינוך', היה ר' דוד משתתף, ומתוך שאלותיו בשיעור גיליתי שהוא ת"ח עצום. רמת השיעור עלתה מאוד בהשתתפותו. הוא גם פעל כל הזמן, כמו מכונה. הלומדים ידעו כי כשהוא שואל - יהיה כאן דיון לא קצר...

בשבתות גם היה מוסר שני שיעורים בביתו. אחד ממשותפי השיעור, צעיר שהיה מתלווה לאביו, שח בערגה על המתקנות והעדינות שבה היה מוסר את השיעור. לעתים אירע שהשיעור היה נקטע על ידי אמבולנס שהבהילו לבית החולים למקרה של פיקוח נפש.

וכך זכורה וחקוקה דמותו בקרב ילדי ראשון לציון דאז, בהליכתו המהירה עם גמרתו מתחת היד... בזכרוננו של אחד הנכדים נקלטה אנקדוטה מלפני שלושים שנה, כאשר נסע עם אמו וכמה מהדודים לשדה התעופה להקביל פני סבא וסבתא שחזרו מנסיעתם לדנמרק. הימים ימי בחירות, ומפלגת ש"ס היתה בכותרות. המבוגרים שוחחו בינם ובין עצמם בערנות, כשלפתע התערב סבא: אתם עסוקים בפרשת השבוע, פרשת דברים, "עד סלכה ואדרעי",

אתם צודקים... היודעים אתם מה פירוש "סלכה ואדרעי"?... והחל לחרוז פנינים וביאורים מעניין לעניין, עד ששכחו כולם שהשיחה החלה מ'דרעי' ולא מ'אדרעי'. כמה אופייני היה הדבר, למצוא את הדרך להסב את השיחה לדברי תורה.

וכך משך שנות מגוריו הרבות בבני ברק, היה לומד לפנות בוקר ואחר העבודה. השולחן היה מלא בספרים, חומשים וגמרות, כאשר נותרו לעדות אילמת ה'גליונות' של הערות וחידושים שרשם בצידם. "עליתי לחדר עבודתו בבית החולים מעייני הישועה", מספר נכד, "ולפניו היו פתוחים ספרי רפואה ולצידם להבדיל משניות ורמב"ם... כך בעת הפנאי בין גברא לגברא חטף עוד משנה ועוד הלכה ברמב"ם".

קביעות של חברותא הייתה לו, עד יומו האחרון, עם ידידו הרב רפאל רוטשילד שליט"א, כאשר גם בתקופת הקורונה לא ויתרו על הלימוד באמצעות הטלפון. קביעות נוספות היו עם בניו, בעת שבאו לבקר.

בד בבד עם עסק התורה החביב עליו, רחש כבוד מלכים לתלמידי חכמים, ובכל פעם שנפגש עם ת"ח ראו עליו את יראת הכבוד.

עומק חיבורו עם התורה נתגלה בעת זקנותו, כאשר העין דומעת לחזות בתיעודים שנותרו למזכרת (כשזולם ללא ידיעתו) איך שסבא לומד בשנתו המאה, מחזות שמזכירים את התיעודים הנודעים של גדולי ישראל. סיפר נכד: בחודש טבת האחרון סבא היה מאושפז במעייני הישועה כמה ימים, שהייתי ליד מיטתו במשך חמש שעות וחצי, וברוב השעות האלו סבא דיבר איתי בלימוד. כשדיברנו על נושא מסוים הוא שאל האם יש לי כאן שו"ת בר אילן, השבתי בחיוב והוא ביקש שאחפש שם על הנושא המדובר. כה עזה הייתה השתוקקותו לתורה.

בעמודי הגמרא, מסכת בבא בתרא, שצולמו עבורו בשנה האחרונה כדי שיוכל לעיין באותיות הקטנות של 'רבינו גרשום', נותרו ציונים בכתב יד בהם סימן לעצמו עד היכן הגיע...

אשרי משכיל אל דל

רגישות עצומה הייתה לו לזולת ולצרכיו. הוא חיבב מאוד את הצדקה בסתר, ללא פרסומת. פעם תמה באוזניי "מה רע היה בקופת 'מתן בסתר' שהתנהלה למופת בראשל"צ, ללא פרסומות רעשניות". בנוסף, הוא גם פיזר אלפי שקלים לקופות הצדקה הגדולות.

סיפור הצלת יהודי דנמרק, פרי ליבו הרחום, ידוע ומפורסם. בשנים האחרונות בהזדמנויות נדירות סבא הסכים לספר את ההשתלשלות של ההצלה (בין היתר בראיון מוקלט ע"י יד ושם). לפני עשרות שנים הוא גם כתב עדות על כך. בסיפור ההצלה יש את ה"משכיל אל דל", לדאוג לכל אדם באשר הוא, כפי שהסתובב בבתי חולים ובבתי אבות כדי להצילם. הגרמנים זיהו את טביעות אצבעותיו והבטיחו כסף עבור מי שייביא מידע עליו. כפי שסיפר - ואף המשגיח רבי שלמה וולבה זצ"ל תיאר זאת באחת משיחותיו - אירע שהגרמנים כיתרו מבנה בית חולים שהוא שהה בתוכו, ובעצת גויים מקומיים התחבא כמה שעות בחדר קירור של מתים, תוך ביצוע פעולות התעמלות בכדי שלא יקפא.

לאחת המשפחות בראשל"צ נולד בן, ואולם מכיון שהבן הקודם אחרי ברית המילה קיבל דלקת ונפטר ל"ע, סירבו למול את הבן כדין. סבא השתתף בברית, הוא הסיח את דעת ההורים, ואז ניגש למוהל ואמר לו "אני לוקח את האחריות על המילה". למותר לציין כי המוהל מל כדין.

חווייה שנחרטה בלב אחד הבנים: חזרתי מהת"ת, אבא עיץ בספרי הלימוד והנה הוא רואה דברי כפירה. ליבו לא עמד כבלע את הקודש והוא מיהר לקרוע את הדפים הבעייתיים מן הספר ואף לערוך 'שריפת חמץ'. חזרתי לת"ת אך המנהל שלח אותי הביתה, עד שהספר לא חזר שלם... לאחר דין ודברים בין אבא למנהל הוחלט שהרב הלוי, רב העיר, הוא שיחליט עם מי הצדק. שאלו את הרב והרב הצדיק את אבא, ואף אז הסכים בקושי המנהל להחזירני לת"ת.

ער ורגיש היה. "חזרתי עם פעוטותי מן המעון", סיפרה נכדתו, "ופגשנו את סבא ברחוב. באותו יום עשו להם הפעלה מסוימת, ולכל ילד הטביעו חותמת על היד. סבא הזדעזע מאד: "אוי, ילדים צדיקים! למה ככה לעשות להם סימנים על הידים כמו של הגויים?!" ניסיתי להרגיע: "סבא, זה רק בשביל להראות להורים שהיתה להם פעילות היום בגן", אבל סבא לא נרגע: "זה לא טוב, ילדים צדיקים לא הולכים עם הסימנים של הגויים!". למחרת הגגנת קבלה פתק שלילדים שלנו לא לעשות עם החותמת..."

בעול הציבור - הכלל והפרט

לאחר השואה, לא נתן מנוח לנפשו, התמסר לניצולים, ומלבד זאת גם חיפש ילדים ששהו אצל גויים. היה ארגון נוצרי שהעביר ילדים למשפחות נוכריות כדי להצילם. סבא חיפש בקדחתנות, בשיטות שונות, אחר ילדים כאלו.

באחד הימים שלאחר המלחמה הוא הלך ברחוב וראה קבוצה של ילדים בליווי מורים. עינו החדה הבחינה שהילדים נראים כהים יותר, לא מקומיים, אלא יהודים. הוא ניסה לקרוא להם אולם רק ילד אחד הסכים לבא איתו למקום צדדי והביע הסכמתו לבוא לביתו. סבא לקח אותו לבית הוריו, והמשרה באה

חוזר מהתינוקיה של מעיני הישועה, מביקור ראשי יוצאי חלציו, היה אומר "ראיתי היום הרבה ראשי ישיבות"... אצל אחת הנכדות נשתמרה תמונה, כאשר הגיעה אליו בשנים האחרונות עם תינוק קטן שזחל על הרצפה. סבא רצה לשמח את התינוק ומרום שנותיו, מעל תשעים וחמש, החל לזחול על הרצפה עם התינוק...

"לסבא היה אכפת שכל ילד יצא ממנו שמח, בלי אפליות", תיאר נכד. "כשהגיעו לבית שלו ביארצייט, הילדים הגדולים אמרו פרק משניות וקיבלו 50 ש, אבל גם את הילדים הקטנים, כל אחד הוא שאל לפי רמתו: "מי היה המלך של מצרים?" - "פרעה". נתן 50 שקל. "איזה אות זאת?" - "אלף". נתן 50 שקל. ולא שכח גם את התינוקת בעגלה ש'בטוח יודעת הכל ולא רוצה לגלות'..."

אשרי איש ירא את ד'

מסירותו והתמסרותו לקיום ודקדוק ההלכה, ליווהו כל ימי חייו. בספר "אוקטובר 43" - המתאר את עלילות הגבורה של הדנים בימי הכיבוש הנאצי, בשעה שהעם כולו התקומם נגד מזימת הצורר להשמיד את יהודי דנמרק - מתאר אגה ברטלסן כי כאשר המלחמה התעצמה, המראה היהודי של סבא עם זקן הסגירו כיהודי, ועל כן דרשו ממנו אנשי המחתרת הדנית להתגלח. מכיון שהאפשרות היחידה הייתה בסכין, הוא התנגד. כשלא הייתה ברירה, הוא נכנס לחדר להתגלח ויצא כשפניו מלאות בדם. התברר כי בכדי להימנע מאיסור גילוח בתער רח"ל הוא תלש את השערות. (בהמשך נמצאה מכונה כשרה אצל אחד הפליטים).

בבית החולים השריש נוהג מיוחד, ולפיו בעת הצורך להזעיקו בשבת נקבע סימן מיוחד - רק לאחר מגין מסוים של צלצולים היו יודעים שמדובר בפיקוח נפש. סבא לא היה חוזר מבית חולים בשבת עם גוי, למרות שיש מקילים בזה, אלא חזר ברגל, מרחק של יותר משעה. ההקפדה בביתו אגב כללה שימוש בנרות רבים בשבת, כדי שלא להשתמש בחשמל, וכך רווחה בראשל"צ דאז ההלצה, כי 'אצל סומפולינסקי לא משתמשים באור אבל נוסעים בשבת' (עקב נסיעותיו התכופות לפיקוח נפש).

כיהן בהנהלת קופת הצדקה "מתן בסתר" בראשון לציון, עם המנהל הרב וגנר ז"ל. הדו"חות שמורים עד היום בביתו, כפי שהתנהלה הקופה במירב הישרות. העידו כי היו זמנים בהם היה אוסף כסף בגופו בבתי הכנסת עבור הקופה. כאשר היו זמנים שהיה קשה לתפוס אותו לחתום על הצ'קים, שקלו אפשרות שגם אחר יוכל לחתום לבדו. בישרותו התבטא ואמר שאם יעשו כך הוא יפרסם שאינו יודע מה עם הקופה, כי כספי ציבור צריכים להתנהל בשנים.

במשך הזמן הקופה התרחבה, מספר הרב מאיר אגסי שליט"א, גם לגמ"ח וגם למסירת בגדים. ר' דוד דאג שכל הבגדים יהיו מכובסים ויניחו אותם מסודרים על המדפים. העיד הרב גנוט, שעבד בלשכת הסעד בזמן שהמדינה חילקה תלושי מזון, שהם שלחו לר' דוד את רשימת המשפחות שלא היו זכאיות חוקית לקבל תלושי מזון.

כאשר אירע ומי מבני הקהילה נזקק לאשפוז בבית חולים אסף הרופא, מקום עבודתו, היה מקפיד להגיע לבקרו ולעקוב מקרוב אחר מצבו. אירע ואחת המשפחות מהקהילה, אימם היתה מאושפזת בבית חולים אחר, והתעורר צורך של יחס ראוי. הוא הגיע לבקר ואמר לרופאים שדודה שלו מאושפזת כאן. אחרי כן ניגש לחולה ואמר לה 'אל תשכחי, את דודה שלי, אם שואלים אותך מי את תאמרי אני דודה של סומפולינסקי'.

ובכלל, עבודתו בבית החולים הייתה עבורו למקור נוסף של מעשי צדקה וחסד. בימיו האחרונים, כשהתאשפז בבית החולים, העידה באוזני בני המשפחה אחות רחמנית שבמחלקה, כי בשעתו ביקש ממנה הפרופ' סומפולינסקי שאם היא נתקלת במשפחה נצרכת שמגיעה לבית חולים, שתעדכן אותו ויעביר להם כסף באמצעותה.

ילדה אחת בראשל"צ סבלה מהמוגלובין נמוך, והרופאים נלאו למצוא את הסיבה. סבא נכנס לחנות המכולת ובירר האם המשפחה הזו קונה כאן. המוכר השיב שיש להם חוב ואינו יכול למכור להם יותר... סבא אמר לו שהוא ישלם את החוב, ואף מהיום והלאה שיפנה אליו בענין התשלום. הילדה נזקקה לקבל זריקות ולא הסכימה לקבל אלא רק מסבא. לשם כך בכל יום היה עובר דרך ביתם להזריק לילדה את הברזל. "קנו לי שמלה חדשה" סיפרה בתו שתחי' מזכרונות ילדותה, "ולבשתי אותה בשמחה בכדי לצאת לחברתי. קרא לי אבא ואמר: 'למשפחה של החברה שלך אין כסף לקנות שמלה חדשה, את לא יכולה ללכת אתה לחברה!...' כך החדיר בנו את החשיבה וההתחשבות".

חיבה מיוחדת הייתה לו לילדים קטנים. כשהיה

לחפש את הילד. אביו, ר' שמשון זצ"ל, אמר לשוטרים "הוא שלנו, אם רצונכם תירו בי אבל אתם לא מקבלים את הילד". הילד נשאר אצלם, וביום אחד הגיעו אחיו של הילד, שבאו לדגמק לחפש תפילין ששכחו שם בזמן שעברו שם - וגילו את אחיהם.

הקמת הקהילה החרדית בקופנהגן לאחר השואה, כך העידו, נזקפת לזכותו. באותם ימים, לפני כשבועיים שנה, עמדו לחוקק חוק בדגמק ששוחרים יצטרכו להמם את הבהמה לפני השחיטה. סבא היה כבר בארץ, וידידו הרב יוסף קהן שליט"א שהתמודד מול השלטונות כתב מאמר להסיר לעז מן השחיטה הרגילה והמקובלת, והוא נעזר בסבא שהיה וטרינר. בנוסף, הוא גם שלח אותו לשאול את פי מרן החזון איש האם ההימנע אסור. סיפר סבא: "הגעתי לבית של החזון"א וניכרתי שם תכונה מיוחדת, כי ביום זה הייתה הפגישה הידועה של החזון"א עם ראש הממשלה הראשון. כיון שכך, אמרו לי שאין סיכוי לדבר איתו. התגנבתי ועמדתי בפתח החדר, החזון"א היה חלש ושכב, הוא ראה אותי ושאל אותי מה אני רוצה... שאלתי אותו את השאלה, הוא אמר 'אינני יכול להתיר, תשאל את הרב מבריסק, ואל תספר שהיית אצלי'. נסעתי לירושלים ונכנסתי להגרי"ז, שאלתי את השאלה והוא אמר שאיננו יכול להתיר אבל שאשאל את החזון איש... לא הייתה לי ברירה וספרתי לו שהייתי כבר אצלו

והוא אמר לי לבא לכאן. אמר לי הגרי"ז: "אי אפשר להתיר, אבל לא תהיה גזירה". (במאמר המוסגר: לאחר כמה ימים ראיתי בעיתון הצופה ידיעה, שהרבנות הראשית עומדת לעשות 'מושב ביידי' על הנושא. נסעתי להרב הרצוג שהיה אז הרב הראשי ואמרתי לו, איך יתכן שהחזון"א והגרי"ז אוסרים ואתם מתיירים. אמר

לי הרב שהוא לא יודע שיש מושב ביידי על זה, והוא כתב מכתב שזה אסור. לאחר כמה ימים הופיעה בעיתון הודעה שהרבנות הראשית אוסרת הימנע בהמה). והנה סוף דבר היה שהשר בממשלה הדנית שהיה אמור לחתום על החוק דחה את חתימתו בשנה, ולקראת תום השנה עשו לו היהודים מסיבה נאה ונדחה עוד, ועוד, ולעולם לא חתם... בדקנו את התאריך של דחיית החתימה, והתברר שזה היה בו ביום שנסעתי להגרי"ז שאמר שלא תהיה גזירה".

כהנה וכהנה הפליא בניצול הזמן, וזכה להיות "בא בימים" לפי כל הפירושים. תכלה היריעה מתיאור קצות דרכיו ויופי הליכותיו, ולא עלינו המלאכה לגמור. אך ראוי לחתום בעדות מופלאה של אחד הנכדים, כלשונו:

בהיותי אצל מרן הגאון רבי שמואל אויערבאך זצ"ל, אמר לסובביו: הוא נכד של גדול הדור!... בטרם הבנתי מה הוא שח, המשיך מרן והסביר להם: "הוא נכד של ר' דוד סומפולינסקי... הוא גדול הדור על דרך הפשט". העזתי ושאלתי, "מה הכוונה 'על דרך הפשט'?", והשיב: "כשם שבפירוש התורה יש פשט, דרש, רמז, סוד, גם בעבודת ד' יש כמה דרכים של פרד"ס. וסבא שלך" - אמר מרן הגר"ש - "הוא גדול הדור בדרך הפשט".

במאי עסקינן / המשך מעמ' 17

בפרשת בחוקות, בפסוק "אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן השם" - פירש"י "התורות" אחת שבכתב אחת שבעל פה. הושמט בחיבור. בפרשת חוקת, בפסוק "זאת חוקת התורה" - פירש הרמב"ן "חוקת" מלשון חקיקה, כלומר הנחקקת מן התורה, והיא תורה שבעל פה". הושמט בחיבור. בפרשת ואתחנן, בפסוק "ואותי ציווה בעת ההיא", פירש"י דקאי על תורה שבעל פה. הושמט בחיבור. בפרשת וזאת הברכה, בפסוק "ישא מדברותיך" - כתב האבן עזרא "כי הם ילמדו התורה והם המעתיקים על תורה שבעל פה". הושמט בחיבור. אין בנו מילים לתאר הזעזוע.

סרנו לבדוק היכן והאם הוזכרו בחיבור - המקומות שהראשונים הביאו מקור למציאות התורה שבעל פה מתוך התורה שבכתב. איננו יכולים לומר שהקפנו את כל המקומות, אולם בחיפוש ראשוני מצאנו ז' פעמים בראשונים. ואולם לשברנו ולדאבוננו, אף אחד מהם אינו מובא בחיבור. בפרשת תולדות, בפסוק "וישמר משמרת מצותי חקותי ותורת" - פירשו רש"י והרמב"ן ועוד, דתורותי לשון רבים, להביא תורה שבעל פה. גם האבן עזרא מציין לדבריו בפרשת משפטים אשר שם "יבארם היטב". המעיין שם יראה שהוא כולל בזה תורה שבעל פה. ובעצם, מקור הדבר הוא מדברי הגמ' ביומא (כח, ב).

בחיבור הם מתעלמים מפירושים של שלושת גדולי המפרשים ורבים אחרים, אשר הם דברי חז"ל בגמ', ופוטרים את הקורא במה שנקרא "מריחה", בהאי לישנא: "לשונות שונים המציינים את מצוות השם לסוגיהן". רחמנא ליציל! בפרשת יתרו, בפסוק "וישם לפנים" - כתב האבן עזרא שקאי על התורה שבעל פה שהוא פירוש התורה שבכתב. הושמט בחיבור.

בפרשת משפטים, בפסוק "ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה" - כתב האבן עזרא "התורה" הוא תורה שבכתב, וה"מצווה" הוא תורה שבעל פה. הושמט בחיבור.

הרמב"ן בפרשת אחרי מאריך בזה אריכות גדולה. ואילו בחיבור בפרשת אחרי השמיטו הרמב"ן, ולמדו כרש"י לעיל שם... האבן עזרא בפרשת ואתחנן מפרש בפסוק "למען יטב לך" רמז לעולם הבא. ומציין לפסוק בהאזינו "אני אמית ואחיה", שם כתב שמשמע קודם אמית ואח"כ אחיה, ומזה הכתוב נלמד עולם הבא. למותר לציין: החיבור השמיט ב' מקורות האבן עזרא. כך בפרשת בראשית "לפתח חטאת רובך" פירש"י "לפתח הקבר" - אינו מובא בחיבור. כך בפרשת ויחי בפסוק "ויחי ראובן ואל ימות" פירש"י "ואל ימות לעולם הבא" - הושמט בחיבור.

רק בפרשת ואתחנן בפסוק "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", כאשר הביא רש"י מחז"ל דהוא לעולם הבא - שם הואילו בטובם להזכיר הפשט באותיות קטנות, אחרי אזכור הפשט האחר באותיות הגדולות. והרושם מתקבל, כאילו - חלילה - דברי רש"י על עולם האמת אינם עיקר, רק ראויים לציון בדרך אגב.

תורה שבעל פה מן התורה

אחד מיסודי האמונה הוא קבלת תורה שבעל פה בסיני, וכלשון האבן עזרא בפרשת משפטים: "כי כאשר קבלנו התורה מן האבות כן קבלנו תורה שבעל פה אין הפרש ביניהם".

בפרשת בשלח (טו, לב) במצווה להניח צנצנת המן למשמרת לדורות, הביא רש"י מימי ירמיהו וכו', בזה הלשון: "כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס. הוציא להם צנצנת המן, אמר להם אתם ראו דבר ד' וכו', ראו בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו", ע"כ. בדברי רש"י אלו יש לקח כפול: גם יקרת התורה"ק, שהקב"ה מכין מזון ליראיו העוסקים בתורה. וגם יש כאן את יסוד האמונה והביטחון, שהשי"ת מכלכל ומפרנס חיים בחסד, ושאין הדבר תלוי בהשתדלות. ואעפ"כ הושמט בחיבור.

שכר ועונש מן התורה

תלמיד חכם אחד שליט"א הציג לבדוק מה לגבי אזכור והתייחסות בחיבור 'פשוטו של מקרא' - לגבי הגמול של שכר ועונש בעולם האמת. ובכן: חשיכה גדולה!

בפרשת בחוקות כתוב "והתהלכתי בתוכם", ומפרש רש"י על אתר: "אטייל עמכם בגן עדן". החיבור בוחר בפשט הרמב"ן שאין המדובר על עולם הנשמות.

אלא שהרמב"ן בעצמו שם מציין על אתר שאת העונש בעולם הנשמות למד בפרשת אחרי, בפסוק "ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם". ואכן